

Рецензія

доктора юридичних наук, професора

Кононець Віти Петрівни

на дисертаційну роботу

Петешенкової Марини Юріївни

**«Правові засади та механізми запобігання та протидії зловживання
процесуальними правами в адміністративному та цивільному
судочинстві»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08
Право, за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Тема наукової роботи Петешенкової Марини Юріївни є безумовно актуальною та своєчасною оскільки покращення механізмів запобігання та протидії зловживанням процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві є важливим кроком у забезпеченні своєчасності, ефективності та законності судового розгляду справ. Адже кількість випадків зловживання процесуальними правами та застосування заходів примусу до учасників судового процесу під час розгляду як приватних так публічних спорів залишається досить високою. Негативні наслідки вчинення таких протиправних дій учасниками судового процесу опосередковано відбиваються на строках проведення судового розгляду справ, що призводить, зокрема, до відкладення їх розгляду, застосуванні заходів процесуального примусу тощо.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією із перших у вітчизняній юридичній науці спроб визначити основні напрями удосконалення механізмів запобігання та протидії зловживання процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві, здійсненим на основі аналізу сучасного нормативно-правового забезпечення та практики такої діяльності, в результаті чого запропонована низка нових наукових положень і висновків, що винесені на захист.

На виконання задач дослідження в межах дисертації було визначено стан наукової дослідженості реалізації принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві; з'ясовано правову природу зловживання процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві; виокремлено критерії відокремлення зловживань процесуальними правами від добросовісного їх використання при розгляді справ у порядку адміністративного та цивільного судочинства; запропоновано класифікацію способів зловживання процесуальними правами учасниками судочинства; з'ясовано способи зловживання процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві, розкрито їх зміст; розкрито зміст процесуальних форм запобігання

та протидії зловживанням процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві, визначено їх ефективність; розкрито зміст заходів відповідальності за зловживанням процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві і визначено порядок її застосування; виокремлено зарубіжний досвід застосування заходів запобігання та протидії зловживанням процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві та запропоновано шляхи реалізації найкращих практик його застосування у вітчизняну модель судочинства.

Загальне позитивне враження від представленого дослідження підкріплюється отриманими результатами, які характеризують його **наукову новизну**.

Дисертанткою запропоновано визначити зловживання процесуальними правами в адміністративному та цивільному процесах як діяльність учасників судового розгляду справи, що здійснюється всупереч принципам судочинства, у формі процесуального правопорушення чи шкідливої поведінки, з метою отримання вигоди більшої ніж за умови добросовісного використання процесуальних прав, наслідком якої є заподіяння шкоди публічним або приватним інтересам інших осіб. Виокремлено відмінні ознаки судового штрафу за зловживання процесуальними правами та адміністративного штрафу за прояв неповаги до суду. Запропоновано з метою врегулювання проблемних питань стягнення штрафу за зловживання процесуальними правами визначити на рівні КАСУ та ЦПКУ поняття «зловживання процесуальним правом», унормувати вичерпний перелік таких зловживань, передбачити можливість диференціації штрафних санкції від виду зловживання процесуальними правами (з урахуванням ступеня порушення порядку розгляду справи).

Авторкою удосконалено положення щодо класифікації заходів запобігання та протидії зловживанням процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві за їх функціональним призначенням, а саме: 1) заходів запобігання, а саме норм права, що встановлюють принцип добросовісного використання процесуальних прав, заборону зловживати такими правами, вдосконалення правових норм; статистична звітність про факти зловживань та заходи процесуального примусу до таких учасників, розширення суддівської дискреції, роз'яснень вищих судових інстанцій; 2) заходів припинення, якими в більшій мірі є заходи процесуального примусу; 3) заходів притягнення до відповідальності, як правило штрафи та збільшення сум відшкодування судових витрат за зловживання процесуальними правами.

Дістали подальшого розвитку положення щодо доцільності запровадження зарубіжного досвіду щодо застосування заходів відповідальності за зловживання процесуальними правами у судочинстві, зокрема: 1) застосування штрафу за невчасне або неповне подання доказів без поважних причин (досвід Естонії); 2) заборона захиснику здійснювати захист у справі, тобто зобов'язання заміни захисника (досвід США); 3) запровадження процедури письмового попередження учасників адміністративного судочинства про недопущення зловживання процесуальними правами та про наслідки порушення цього обмеження; 4) узагальнення вищою судовою інституцією країни (в Україні -

Верховним Судом) судової практики щодо виявлення, ідентифікації, кваліфікації та застосування заходів процесуального примусу, відповідальності за зловживання процесуальними правами та розробки відповідних методичних рекомендацій щодо заходів запобігання та протидії зловживанню процесуальними правами в судочинстві для усіх груп учасників; 5) запровадження процедури судового документування підстав та порядку застосування заходів відповідальності за зловживання процесуальними правами.

За результатами дисертаційного дослідження запропоновано комплекс пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності застосування заходів запобігання та протидії зловживанню процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Повнота висвітлення результатів дослідження зумовлена тим, що основні положення та результати дисертації викладено в 5 наукових статтях, що визначені як фахові з юридичних дисциплін.

Дисертаційне дослідження виконане авторкою самостійно з використанням останніх досягнень теорії адміністративного права та процесу. Усі сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на основі особистих досліджень дисертантки. Для аргументації власних положень і висновків дослідниця використовувала напрацювання інших учених, належні посилання на які містяться у роботі.

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони мають як науково-теоретичну, так і практичну сферу застосування. Положення та висновки дисертації можуть бути підґрунтям для подальшого дослідження діяльності судів щодо застосування заходів запобігання та протидії зловживанню процесуальними правами.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Петешенкової М.В. необхідно висловити ряд зауважень, звернути увагу на твердження, що викликають сумніви та можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час її захисту:

1. Слід зазначити, що перебільшенням автора є те, що нею вперше запропоновано поняття зловживання процесуальними правами в судочинстві. Скоріше тут мова має йти про те, що це положення дістало подальшого розвитку, адже сама авторка у вступній частині роботи вказує до досить сучасні наукові дослідження з даної проблематики, в яких авторами було запропоновано дану дефініцію.

2. Положення пункту новизни дослідження в якому автор зазначає, що доцільно було б передбачити можливість диференціації штрафних санкції від виду зловживання процесуальними правами (з урахуванням ступеня порушення порядку розгляду справи) є неконкретизоване та потребує уточнення з викладенням що саме і як має бути запроваджено.

3. Попри те, що в роботі багато уваги приділено аналізу судової практики з урахуванням практичної складової тематики дослідження автору доцільно було

систематизувати результати дослідження практики діяльності судів щодо застосування судами механізмів запобігання та протидії зловживанню процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві, можливо навіть в межах окремого підрозділу роботи.

Слід зазначити, що висловлені зауваження не впливають на позитивну оцінку виконаної роботи і викликані скоріше наявністю новаторських ідей, а також складністю обраного предмету наукового аналізу.

На підставі викладеного, слід резюмувати, що дисертація «Правові засади та механізми запобігання та протидії зловживання процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві» є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що полягає у визначенні механізмів запобігання та протидії зловживання процесуальними правами в адміністративному та цивільному судочинстві. Вона відповідає вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 та Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Петешенкова Марина Юріївна в разі подання роботи до спеціалізованої вченої ради та успішного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент -

**доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу організації наукової діяльності
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ**

Віта КОНОНЕЦЬ

Підпис засвідчую:

**Проректор Дніпровського
державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України**

Олександр ЮНІН